

دانش و پژوهش
دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

(علوم انسانی)
شماره سوم - بهار ۱۳۷۹
صص ۴۵ - ۵۶

بررسی علل عدم استقبال عشایر بی سواد از دوره‌های آموزشی نهضت سوادآموزی از دیدگاه آموزشیاران در شهرستان فریدونشهر

آذرقلی زاده* - احمد شعبانی** - علی ملیانی***

رتال جامع علوم انسانی

چکیده

جامعه ایرانی از سه بخش شهری، روستایی و عشایری تشکیل شده است. در میان عشایر ایران که متشکل از ۹۶ ایل و ۵۴۷ طایفه مستقل است (سرشماری عشایر کوچنده، ۱۳۶۶)، ایل بختیاری وسیعترین ایل محسوب می‌شود.

هدف اساسی این پژوهش بررسی علل عدم استقبال عشایر بی سواد از دوره‌های آموزشی نهضت سوادآموزی از دیدگاه آموزشیاران در شهرستان فریدونشهر است که در آن عوامل آموزشی، اجتماعی، فرهنگی، خانوادگی و فردی بررسی شده است. اطلاعات این تحقیق از طریق پرسشنامه‌های توزیعی بین صد نفر از آموزشیاران زن و مرد شاغل در نهضت سوادآموزی در سال تحصیلی ۷۸-۷۶ که به صورت تصادفی ساده انتخاب گردیدند، به دست آمد. پرسشنامه حاوی ۳۶ سؤال بسته پاسخ است.

* - استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

** - استادیار دانشکده علوم تربیتی دانشگاه اصفهان

*** - کارشناس ارشد علوم تربیتی

یافته‌های تحقیق نشان داد که در بین عوامل مختلف، عوامل خانوادگی بیشترین تأثیر و عوامل فردی کمترین تأثیر را بر عدم استقبال عشایر از دوره‌های نهضت سوادآموزی دارند. همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین عوامل خانوادگی، اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و فردی و عدم استقبال عشایر بی‌سواد از کلاسهای سوادآموزی رابطه معناداری وجود دارد. در ضمن مقایسه نظرات آموزشیاران زن و مرد با مدارک تحصیلی و سابقه کار مختلف در خصوص عوامل فرهنگی و آموزشی حاکی از تفاوت معنادار است، اما در مورد سایر عوامل نظریات یکسان است.

مقدمه

یکی از مشکلات بنیادی عصر حاضر که دامنگیر بسیاری از جوامع بشری است، موضوع بی‌سوادی و کم‌سوادی می‌باشد. این موضوع ریشه در تاریخ، فرهنگ، سیاست و اقتصاد هر جامعه دارد و بر زمینه‌های مختلف موجود اثر می‌گذارد و باعث عقب‌ماندگی اجتماعی و عقیم ماندن خلاقیت و تواناییهای انسانها می‌شود.

بی‌سوادی از سالها پیش مورد توجه بسیاری از جوامع بویژه کشورهای جهان سوم بوده، لیکن آمار بی‌سوادان موجود نشان می‌دهد که این ممالک در زمینه سوادآموزی توفیق چندانی نداشته‌اند. هر چند میزان بی‌سوادی در جوامع کاهش یافته، ولی با توجه به رشد جمعیت تعداد بی‌سوادان همچنان رو به افزایش است.

امروزه بیش از هر زمان به وجود بزرگسالان تحصیل‌کرده، آگاه و مطمئن نیاز است تا با مشارکت خود در ساختارها، سازمانها و تنظیم قوانینی که بر طبق آنها زندگی می‌کنند، مسائل اجتماعی را حل نمایند و ضمن انجام وظایف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و شخصی آمادگی بروز خلاقیت را در آینده نیز داشته باشند (بویل، ۱۳۷۴، ص ۸۸).

بی‌سوادی عشایر به عنوان یک مانع در تمام مقوله‌های اجتماعی از جمله در رشد و رونق اقتصادی، گسترش فرهنگ، اعتلای معنویت مردم و در یک کلام در سعادت افراد همه جامعه، مؤثر است. پراکندگی بی‌سوادی تقریباً با فقر مطابقت دارد و نشان‌دهنده وضع اقتصادی نابسامان بخش عمده‌ای از محروم‌ترین مردم می‌باشد. در سرشماری اجتماعی-اقتصادی عشایر کوچنده کشور که در سال ۱۳۶۶ انجام گرفت، از کل جمعیت ۶ ساله و بیشتر عشایر ایران، ۲۷ درصد باسواد بودند که بیشترین درصد

باسوادی (۵۰ درصد) مربوط به گروه سنی ۱۱ تا ۱۴ ساله و کمترین آمار (۴/۲ درصد) در گروه سنی ۶۵ ساله و بالاتر بوده است (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۹، ص ۳). همچنین بر اساس گزارشهای آماری سال ۱۳۶۶ از کل جمعیت ۶ ساله و بیشتر ایل بختیاری، ۲۳/۳ درصد با سواد بودند که این نسبت در مردان ۳۵/۸ درصد و در زنان ۹/۱ درصد بوده است.

مقایسه درصد بی سوادی زنان و مردان نشان می دهد که زنان در این زمینه محرومیت مضاعفی را تحمل کرده و درصد باسوادی زنان بسیار پایین تر از مردان است (صبغیان، ۱۳۷۱، ص ۱۶).

این ارقام این واقعیت اساسی و مهم را نشان می دهد، که فقر مادی و معنوی در استمرار پدیده بی سوادی در فقیرترین و محروم ترین قشر جامعه که عموماً در مناطق روستایی و عشایری سکونت دارند، تأثیر بسزایی دارد.

در جامعه عشایری اغلب بزرگسالان بی سواد به دلیل پر مشغله بودن، بخش ناچیزی از اوقات زندگی را صرف یادگیری از راه خواندن و یا بحثهای شفاهی می کنند. آنها بخش مهم یادگیری را از راه تجارب روزانه و عمل متقابل در ارتباط با سایرین به دست می آورند (میلر^۱، ۱۹۶۷، ص ۲۲۸).

نتایج پژوهش مهرعلی زاده (۱۳۷۰) بر روی ۲۰۰ نفر از بی سوادان در ۸ شهرستان و ۵۱ روستای استان اصفهان نشان داد که اکثر روستاییان به دلایل مشکلات مالی (۷۹ درصد)، خانوادگی (۶۹ درصد)، مهاجرت فصلی (۶۷/۸ درصد) و کار روزانه (۶۱ درصد) استقبال نماندنی از سوادآموزی نشان نمی دهند.

در مطالعه عزیزی (۱۳۷۰) تحت عنوان «بررسی علل رجعت به بی سوادی از نظر نوسوادان استان کردستان»، عدم آمادگی جسمی، روحی و ذهنی، نبودن انگیزه و علاقه در یادگیری، نداشتن فرصت کافی برای مطالعه، اشتغال به مشاغل سخت و مشقت بار، عدم انطباق محتوای کتابهای نهضت سوادآموزی با نیازهای واقعی و عدم تجانس سنی و شغلی سوادآموزی در کلاسهای درس از عوامل رجعت نوسواد به بی سوادی بوده است.

همچنین در پژوهشی که نهضت سوادآموزی استان لرستان در سال ۱۳۷۱ انجام داد، مشخص شد که انگیزه و علاقه سوادآموز، کوشش آموزشیاران و تبلیغات از طریق رادیو و تلویزیون و تنبیه و تشویق از عوامل مؤثر در جذب سوادآموزان به کلاسهای نهضت سوادآموزی بوده است.

از نتایج تحقیقات مصطفی طالش و همکاران (۱۳۷۲) در استان خراسان چنین برمی آید که بین موقعیت جغرافیایی و وضعیت طبیعی و مهاجرتها، ابعاد خانوار و پایگاه اجتماعی عشایر و وضعیت تحصیلی و سواد آنها رابطه معناداری وجود دارد.

ازوما^۱ از تحقیق خود در سال (۱۹۹۰) با عنوان «آموزش عشایر در راستای خودشکوفایی و رشد» نتیجه گرفت که عشایر به دلیل مهاجرت و کوچ دایمی زبان شدیدی را به لحاظ محرومیت از خدمات تأمین اجتماعی و دسترسی به آموزش متحمل می شوند. فرزندان عشایر از طریق والدین، خویشاوندان کهنسال و گروههای همسالان می آموزند که چگونه به بقای خود ادامه دهند.

پژوهش ابو-ریبا^۲ در میان قبایل بدوی صحرای نگوا در سال ۱۹۸۶ نشان داد که آموزش و پرورش رسمی در این قبیله به دلیل تبعیت جوانان از روشهای سنتی زندگی با شکست روبه رو شده است. چند همسری و ضعف حقوق زنشویی، عدم تمایل کودکان به حضور در مدرسه، نگرش منفی افراد قبیله به آموزش و پرورش رسمی، تضاد بین سنت‌گرایی و نوگرایی و اختلاف زبان معیار با گویش محلی از عوامل عدم توفیق آموزش رسمی بوده است.

سؤالهای تحقیق

- ۱- آیا علت عدم استقبال عشایر بی سواد از کلاسهای سوادآموزی عامل اقتصادی است؟
- ۲- آیا علت عدم استقبال عشایر بی سواد از کلاسهای سوادآموزی عامل اجتماعی است؟
- ۳- آیا علت عدم استقبال عشایر بی سواد از کلاسهای سوادآموزی عامل آموزشی است؟
- ۴- آیا علت عدم استقبال عشایر بی سواد از کلاسهای سوادآموزی عامل فرهنگی است؟
- ۵- آیا علت عدم استقبال عشایر بی سواد از کلاسهای سوادآموزی عامل خانوادگی است؟

- ۶- آیا علت عدم استقبال عشایر بی سواد از کلاسهای سوادآموزی عامل فردی است؟
- ۷- آیا عامل فوق در عدم استقبال عشایر بی سواد از کلاسهای سوادآموزی تأثیر یکسان دارند؟

سؤالات فرعی تحقیق

- ۱- آیا بین نظر آموزشیاران با مدارک تحصیلی مختلف در ارتباط با تأثیر عوامل فوق در عدم استقبال... تفاوت وجود دارد؟
- ۲- آیا بین نظر آموزشیاران زن و مرد در ارتباط با تأثیر عوامل فوق در عدم استقبال عشایر از کلاسهای سوادآموزی تفاوت وجود دارد؟

روش تحقیق

با توجه به اینکه این تحقیق سعی دارد به بررسی علل عدم استقبال عشایر بی سواد از دوره‌های آموزشی نهضت سوادآموزی از دیدگاه آموزشیاران بپردازد، شیوه مورد استفاده تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی^۱ است که در آن نظر آموزشیاران زن و مرد شاغل مورد پرسش و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

جامعه آماری این تحقیق را کلیه آموزشیاران نهضت سوادآموزی منطقه فریدونشهر در سالهای تحصیلی ۷۸-۱۳۷۶ که حدود ۳۰۰ نفر بودند، تشکیل می‌دهد. از بین ۳۰۰ نفر، تعداد ۱۰۰ نفر به صورت تصادفی ساده به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه حاوی ۳۶ سؤال بسته پاسخ و یک سؤال باز پاسخ استفاده شده است. ضریب پایایی این پرسشنامه بر اساس ضریب پایایی آلفای کرونباخ^۲ ۰.۸۷٪ برآورد گردیده است. همچنین اطلاعات به دست آمده در این پژوهش با استفاده از آمار توصیفی (نمودار، درصد، فراوانی، میانگین^۳، انحراف معیار^۴) و آمار استنباطی (آزمون t، آزمون حدود اطمینان، آزمون من ویتنی، آزمون کروسکال والیس و فریدمن) تجزیه و تحلیل شده است.

1- Survey

2- Cronbach

3- Mean

4- Standard Deviation

یافته‌های آماری تحقیق

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی و درصد آموزشیاران به تفکیک جنسیت، میزان تحصیلات و سابقه کار

شرح	جنسیت	مدرک تحصیلی				سابقه کار		
فراوانی و درصد	مؤنث مذکر	کمتر از دیپلم	کاردانی	کارشناسی و بالاتر	کمتر از ۱۰ سال	۱۰ تا ۱۵ سال	۱۵ سال و بیشتر	
فراوانی	۲۷ ۷۳	۲۱ ۴۵	۱۷ ۱۷	۱۷	۲۴	۲۴	۵۲	
درصد	٪۲۷ ٪۷۳	٪۲۱ ٪۴۵	٪۱۷ ٪۱۷	٪۱۷	٪۲۴	٪۲۴	٪۵۲	

مجموع آموزشیاران ۱۰۰ نفر هستند که ۷۳ درصد از آموزشیاران مرد و ۲۷ درصد زن می‌باشند، از این تعداد ۲۱ درصد کمتر از دیپلم، ۴۵ درصد دیپلم، ۱۷ درصد مدرک کاردانی، و ۱۷ درصد دیگر مدرک کارشناسی یا بالاتر دارند. ۲۴ درصد با سابقه کار کمتر از ۱۰ سال، ۲۴ درصد ۱۰ تا ۱۵ سال و ۵۲ درصد با سابقه بیشتر از ۱۵ سال بودند.

جدول شماره ۲- رتبه‌بندی عوامل مؤثر در عدم شرکت عشایری سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی

عوامل	رتبه میانگین
خانوادگی	۴/۵۲
اقتصادی	۳/۷۳
اجتماعی	۳/۵۷
فرهنگی	۳/۱۹
آموزشی	۳/۱۳
فردی	۲/۵۸

$\chi^2 = 50/16 = X_2$ آزمون فریدمن $df = 5$ $sig = 0/00$

بررسی علل عدم استقبال عشایر بی سواد از ... / ۵۱

با توجه به اینکه X_2 از مقدار بحرانی جدول مربوط در سطح خطای ۵ درصد بزرگتر است، بنابراین عوامل مزبور از نظر آموزشیاران به طور یکسان باعث عدم شرکت سوادآموزان در کلاسهای سوادآموزی نبوده است. بیشترین تأثیر مربوط به عوامل خانوادگی و کمترین تأثیر مربوط به عوامل فردی است.

جدول شماره ۳- مقایسه میانگین رتبه نظر آموزشیاران زن و مرد در خصوص عوامل مؤثر در عدم شرکت عشایر بی سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی

عوامل	جنسیت		P	Z
	زن میانگین رتبه	مرد میانگین رتبه		
اقتصادی	۴۵/۱۷	۵۲/۴۷	۰/۲۶۱۶	۱/۱۲
اجتماعی	۴۷/۳۰	۵۱/۶۸	۰/۴۹۹۸	۰/۶۷۴۸
آموزشی	۳۶/۶۹	۵۵/۶۶	۰/۰۰۳۷	۲/۹۰
فرهنگی	۵۹/۵۶	۴۷/۱۵	۰/۰۵۶۷	۱/۹۰
خانوادگی	۴۶/۰۲	۵۲/۱۶	۰/۳۴۵۲	۰/۹۴۴
فردی	۴۹/۷۲	۵۰/۷۹	۰/۸۶۹۹	۰/۱۶۳

با توجه به اینکه Z محاسبه شده در خصوص عوامل آموزشی از مقدار بحرانی جدول مربوط در سطح خطای ۵ درصد بزرگتر است، بنابراین رتبه بندی آموزشیاران زن و مرد در خصوص عوامل آموزشی یکسان نمی باشد. اما Z محاسبه شده در خصوص سایر عوامل از مقدار بحرانی جدول مربوط در سطح خطای ۵ درصد کوچکتر آشکار کرد که رتبه بندی سایر عوامل از نظر آموزشیاران زن و مرد یکسان است.

جدول شماره ۴- مقایسه میانگین رتبه نظر آموزشیاران با مدرک تحصیلی متفاوت درخصوص عوامل مؤثر در عدم شرکت عشایر بی سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی

sig	H	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	کمتر از دیپلم	مدرک تحصیلی
		میانگین رتبه	میانگین رتبه	میانگین رتبه	میانگین رتبه	عوامل
۰/۸۵۰۳	۰/۷۹۶۳	۴۸/۲۴	۵۳/۱۸	۴۸/۶۰	۵۴/۲۴	اقتصادی
۰/۱۴۶۴	۵/۳۷	۴۳/۹۱	۴۴/۲۴	۴۹/۷۳	۶۲/۵۵	اجتماعی
۰/۶۶۵۷	۱/۵۷	۵۱/۲۶	۵۱/۵۶	۵۳/۰۳	۴۳/۶۰	آموزشی
۰/۰۲۴۳	۹/۴۱	۵۵/۵۶	۳۲/۴۱	۵۱/۰۳	۵۹/۸۸	فرهنگی
۰/۶۸۱۷	۱/۵۰	۴۶/۳۸	۴۷/۷۹	۵۴/۳۸	۴۷/۷۱	خانوادگی
۰/۸۶۱۷	۰/۷۴۸	۵۵/۶۵	۵۱/۲۴	۴۸/۶۸	۴۹/۶۴	فردی

چون H محاسبه شده درخصوص عوامل فرهنگی از مقدار بحرانی جدول مربوط در سطح خطای ۵ درصد بزرگتر می باشد، بنابراین رتبه بندی عوامل فرهنگی از نظر آموزشیاران با مدرک تحصیلی مختلف یکسان نمی باشد. اما H محاسبه شده درخصوص سایر عوامل از مقدار بحرانی جدول مربوط در سطح خطای ۵ درصد کوچکتر می باشد، لذا رتبه بندی عوامل فوق از نظر آموزشیاران با مدرک تحصیلی متفاوت یکسان است.

جدول شماره ۵- مقایسه میانگین رتبه نظر آموزشیاران با سوابق مختلف کار درخصوص عوامل مؤثر در عدم شرکت عشایر بی سواد از کلاسهای نهضت سوادآموزی

sig	H	۱۵ سال و بیشتر میانگین رتبه	۱۰-۱۵ سال میانگین رتبه	کمتر از ۱۰ سال میانگین رتبه	مدرک تحصیلی عوامل
۰/۵۹۴۳	۱/۰۴	۵۰/۳۷	۵۴/۹۰	۴۶/۴۰	اقتصادی
۰/۶۳۷۸	۰/۸۹۹	۵۰/۸۰	۵۴/۱۰	۴۶/۲۵	اجتماعی
۰/۰۳۸۷	۶/۵۰	۵۵/۴۵	۵۲/۷۷	۳۷/۵۰	آموزشی
۰/۱۲۷۱	۴/۱۲	۴۵/۳۷	۵۲/۵۶	۵۹/۵۶	فرهنگی
۰/۸۸۸	۰/۲۳۵۸	۵۱/۷۸	۴۹/۷۵	۴۸/۴۸	خانوادگی
۰/۶۲۲۴	۰/۹۴۸۵	۴۷/۸۰	۵۳/۴۶	۵۳/۴۰	فردی

چون H محاسبه شده درخصوص عوامل آموزشی از مقدار بحرانی جدول مربوط در سطح خطای ۵ درصد بزرگتر می باشد، بنابراین می توان نتیجه گرفت که رتبه بندی آموزشیاران با سوابق مختلف درخصوص سایر عوامل از مقدار بحرانی در سطح خطای ۵ درصد کوچکتر می باشد، لذا رتبه بندی آموزشیاران با سوابق مختلف درخصوص عوامل فوق یکسان است.

بحث و نتیجه گیری

در مجموع یافته های تحقیق با توجه به سؤالات پرسشنامه به قرار ذیل می باشند:

۱- تأثیر عوامل و مشکلات اقتصادی بر عدم استقبال عشایر بی سواد از کلاسهای سوادآموزی مورد تأیید قرار گرفت و فرض صفر رد شد. بنابراین عوامل اقتصادی در سطح متوسط باعث عدم شرکت عشایر بی سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی

گردیده است. این یافته با نتایج پژوهش یدالله مهرعلی‌زاده در استان اصفهان در مورد تأیید عوامل اقتصادی با بیشترین درصد یعنی ۷۹ درصد بر عدم استقبال روستاییان از سوادآموزی همخوانی دارد.

۲- تأثیر عوامل اجتماعی بر عدم استقبال عشایر بی‌سواد از کلاسهای سوادآموزی مورد تأیید واقع شد و فرض صفر رد گردید. بنابراین استنتاج می‌شود که عوامل اجتماعی در سطح متوسط موجب عدم شرکت عشایر بی‌سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی گردیده است. این یافته با نتایج پژوهش مهرعلی‌زاده در خصوص مهاجرت فصلی روستاییان با ۶۷/۸ درصد بر عدم استقبال روستاییان همخوانی دارد. مهمترین انگیزه مهاجرت عشایر دستیابی به کار و کسب درآمد است که این امر در شهرها و روستاهای مناطق قشلاقی صورت می‌گیرد.

۳- با توجه به سؤال سوم تحقیق مبنی بر تأثیر مشکلات آموزشی بر عدم استقبال عشایر بی‌سواد از کلاسهای سوادآموزی این عامل مورد تأیید قرار گرفت و فرض صفر رد شد. بر این اساس عوامل و مشکلات آموزشی در سطح خیلی کم تا کم باعث عدم شرکت عشایر بی‌سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی گردیده است.

۴- عوامل و مشکلات فرهنگی در سطح کم باعث عدم شرکت عشایر بی‌سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی گردید، پرسش مورد تأیید واقع شد و فرض صفر رد گردید. سطح نازل اطلاعات و ناتوانی در تولید و ذخیره و تبادل اطلاعات از ویژگیهای فرهنگی این جامعه می‌باشد (عبداللهی، ۱۳۷۷، ص ۷۹).

۵- تأثیر عوامل و مشکلات خانوادگی بر عدم استقبال عشایر بی‌سواد از سوادآموزی تأیید شد و فرض صفر تأیید نگردید. نتایج این پژوهش نشان داد که عوامل خانوادگی در سطح زیاد موجب عدم شرکت عشایر بی‌سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی گردیده است. در بین عوامل و مشکلات خانوادگی به نظر می‌رسد که بی‌سوادی والدین بیش از سایر عوامل باعث عدم استقبال افراد بی‌سواد از کلاسهای سوادآموزی شده است.

۶- یافته‌های سؤال ششم تحقیق آشکار کرد که عوامل فردی در سطح کم باعث عدم شرکت عشایر بی‌سواد در کلاسهای نهضت سوادآموزی شده و تأثیر عوامل و مشکلات

فردی مورد تأیید واقع شد و فرض صفر رد گردید. همچنین نتایج پژوهش انجام شده در استان لرستان در سال ۱۳۷۱ با عنوان «علل و عوامل مؤثر در جذب بی سوادان به کلاسهای سوادآموزی استان لرستان» نشان داد که مهمترین عامل در جذب بی سوادان به کلاسهای سوادآموزی انگیزه و علاقه سوادآموز و سپس سفارش و تأکید مقامات دولتی، کوشش آموزشیاران، و تبلیغ از طریق وسایل ارتباط جمعی است.

پیشنهادات

- ۱- اعمال سیاست اسکان داوطلبانه عشایر کوچرو جهت ارائه بهینه خدمات آموزشی.
- ۲- رعایت تجانس سنی و جنسی در تشکیل کلاسهای نهضت سوادآموزی جهت حفظ ارزشهای فرهنگی ساخت عشایری و استفاده بهینه نوجوانان و بزرگسالان از خدمات موجود آموزشی.
- ۳- استفاده از آموزشیاران بومی متعهد و کارآمد جهت تعلیم و تربیت عشایر بی سواد.
- ۴- قدردانی و تشویق سازمان نهضت سوادآموزی از سوادآموزان و آموزشیاران فعال و موفق از طریق تشکیل و برگزاری مسابقه و اردوهای تفریحی و آموزشی.
- ۵- جمع آوری آمار دقیق بی سوادان بزرگسال عشایر هر منطقه یا ایل و استفاده از طرحها و روشهای بهینه جهت جذب بی سوادان به کلاسهای سوادآموزی به طور مستمر.
- ۶- تأسیس مدارس شبانه روزی ویژه عشایر در مقطع راهنمایی و دبیرستانی در مناطق عشایرنشین.
- ۷- ارائه مطالب و محتوای درسی ساده و روشن و قابل فهم که متناسب با نیازها و علایق سوادآموزان باشد.
- ۸- تشکیل کلاس در جای مناسب، در فصل و زمانی که کمترین زحمت را برای سوادآموزان داشته باشد.
- ۹- تخصیص ارزش اقتصادی و اهمیت دادن به مدارک کسب شده از نهضت سوادآموزی برای ایجاد انگیزه در سوادآموزان.

منابع و مآخذ

بویل، پ. (۱۹۸۱)، برنامه‌ریزی در فرایند توسعه، ترجمه غ. احمدی و س. شهابی (۱۳۷۴)، تهران؛ ققنوس، چاپ اول.

سازمان برنامه و بودجه. (۱۳۶۹)، نتایج تفصیلی کل کشور، شماره ۱، تهران.

سازمان برنامه و بودجه. (۱۳۶۹)، نتایج تفصیلی ایل بختیاری، شماره ۳-۳، تهران.

صباعیان، ز. (۱۳۷۷)، جایگاه عشایر در فرایند توسعه ملی، فصلنامه عشایری ذخائر انقلاب، شماره ۲۰.

عزیزی، ن. (۱۳۷۰)، بررسی علل رجعت به بی‌سوادی از نظر نوسوادان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان.

مهرعلی‌زاده، ی. (۱۳۷۰)، بررسی علل عدم استقبال روستاییان از دوره‌های آموزشی نهضت سوادآموزی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان.

نهضت سوادآموزی. (۱۳۷۶)، جزوه بررسی نظام آموزشی نهضت سوادآموزی، تهران.

نهضت سوادآموزی. (۱۳۷۱)، بررسی علل و عوامل مؤثر در جذب بی‌سوادان به کلاسهای سوادآموزی، فصلنامه مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، شماره ۳، تهران.

Abu-Rabia, A. (1986), Education development among Bedouin tribes of the Neger desert, Paper presented at the Bi-National Conference on Education of Holland and Israel, Hagar's vell.

Ezeomah, G. (1990), Educating Nomads for self-Actualiaztion and development literacy lessons. International Bureau of education, Geneva.

Miller, H. (1967), Teaching and Learning Education, University of New York the Fourth. ed.